

کتابخانه ملی ترکیه

« در گفت و گو با تونجل آجار، رئیس کتابخانه ملی ترکیه »

■ دکتر مهدی علیپور حافظی

دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی

کتابخانه ملی ترکیه از جمله کتابخانه‌های ملی است که با توجه به همسایگی آن با ایران و همانندی‌های فرهنگی دو کشور، تجربه‌ها و دستاوردهای آن می‌تواند مورد استفاده جامعه کتابداری ایران قرار گیرد. در سمینار دوروزه حافظه جهانی در محل کتابخانه ملی و در حاشیه کارگاه آموزشی حافظه جهانی فرصتی دست داد تا با آقای آجار، رئیس کتابخانه ملی ترکیه، که از شرکت‌کنندگان در این کارگاه بود، درباره وضع فعلی کتابخانه ملی ترکیه گفت‌وگویی انجام دهیم. متن حاضر حاصل این گفت‌وگوست.

■ لطفاً کتابخانه ملی ترکیه را به اختصار معرفی کنید؟

□ کتابخانه ملی ترکیه در شهر آنکارا واقع شده است. این کتابخانه از جوان‌ترین کتابخانه‌های ملی دنیاست و کار خود را پانزدهم آوریل ۱۹۴۶ با حدود هشت‌هزار اثر آغاز کرد. در اول آوریل ۱۹۴۷ مجموعه به ساختمان دیگری انتقال یافت و موجودی آن به شصت‌هزار جلد افزایش یافت. محل جدید شانزدهم اوت ۱۹۴۸ برای استفاده عموم گشایش یافت. با تصویب قانون ۲۹ مارس ۱۹۵۰ کتابخانه ملی جایگاه قانونی یافت و به موجب متمم این قانون، مصوب هجدهم مه ۱۹۵۵، نیز مؤسسه کتاب‌شناسی ملی زیر نظر کتابخانه ملی ترکیه تأسیس شد. از آنجا که ساختمان دوم پاسخ‌گوی نیاز آینده نبود، طراحی ساختمان جدیدی آغاز و در ۱۹۶۵ نهایی شد و پنجم اوت ۱۹۸۳ به‌طور رسمی گشایش یافت. این کتابخانه در سه بلوک متصل به هم با سی‌ونه‌هزار مترمربع زیربنا ساخته شده و شامل بخش اداری و مدیریت، تالارهای اختصاصی و عمومی برای مطالعه، تالارهای مطالعه گروهی، اتاق‌های ویژه مطالعه هنرهای زیبا، آمفی تئاتر، و نمایشگاه است. همچنین ساختمان به سیستم اطفای حریق مجهز است. این ساختمان قابل توسعه نیز می‌باشد.

■ مجموعه کتابخانه ملی ترکیه شامل چه منابعی است؟

□ مجموعه کتابخانه ملی ترکیه شامل بیش از ۱۷۰۱۳۷۷ قلم ماده کتابخانه‌ای است. از این تعداد، ۹۹۳۹۰۴ قلم کتاب و ۵۸۱۷۳۶ قلم نشریه (شامل روزنامه، مجله، خبرنامه، و سالنامه) است. مجموعه منابع غیرکتابی بیش از ۱۰۰۳۴۴ قلم است و شامل پوستر، نقشه، مواد موسیقایی، کاست، لوح فشرده، تابلوی نقاشی، و مانند آن می‌شود. براساس قانون واسپاری مصوب ۱۹۳۴ از هر چه در ترکیه منتشر می‌شود، باید یک نسخه رایگان برای کتابخانه ملی ارسال شود. این قانون هم اکنون فقط درباره کتاب اجرا می‌شود، ولی برنامه‌هایی پیش‌بینی شده که این قانون درباره محمل‌های اطلاعاتی که نشر

عام دارند نیز اجرا شود.

مجموع کتاب‌های ترکی موجود در کتابخانه ملی با الفبای عربی حدود پنجاه‌وپنج جلد بوده که از ۱۷۲۹ تا ۱۹۲۸ به چاپ رسیده است. از این تاریخ به بعد الفبای ترکی به لاتین تغییر یافت. علاوه بر مجموعه فوق، این کتابخانه دارای ۲۵۳۶۶ نسخه خطی و اثر نادر است که از طریق اهدا یا خرید فراهم شده است. کتابخانه ملی ترکیه زیر نظر وزارت فرهنگ ترکیه فعالیت می‌کند، ولی از نظر سازمانی، مستقل است و یک رئیس، دو معاون، و سه دپارتمان، و هفده بخش دارد. بخش‌های اصلی کتابخانه ملی عبارتند از: بخش مجموعه‌سازی، بخش مواد غیرکتابی، بخش نشریات، بخش فهرست‌نویسی و رده‌بندی، بخش اطلاعات کتاب‌شناختی، بخش فهرستگان نسخ خطی، بخش مواد و خدمات، بخش ارائه خدمات ریزنگار، بخش پردازش اطلاعات، بخش هماهنگی، بخش روابط بین‌الملل و بخش فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی.

■ چه کسانی می‌توانند از کتابخانه ملی ترکیه و مجموعه‌های تهیه‌شده استفاده کنند؟

□ کتابخانه ملی از قشرهای مختلف جامعه کاربر دارد. دانشجویان و دانش‌آموزان می‌توانند با ارائه کارت اشتغال به تحصیل و دو قطعه عکس عضو کتابخانه ملی ترکیه شوند. سایر افراد جامعه نیز می‌توانند با ارائه معرفی‌نامه از کتابخانه استفاده کنند. محققان در طول هفته از ساعت‌های ۹ تا ۱۲ و ۱۳/۳۰ تا ۱۶/۳۰ می‌توانند منابع اطلاعاتی موردنیاز را دریافت کنند و در صورت نیاز در خارج از ساعات یادشده با درخواست قبلی، می‌توانند از منابع موردنیاز خود استفاده کنند. کتابدار راهنما همیشه در دسترس است و مجموعه کتابخانه از طریق رایانه قابل‌بازیابی است.

■ در مجموعه‌سازی منابع برای کتابخانه ملی چه منابعی (آنالوگ

دانشجویان و

دانش‌آموزان

می‌توانند با ارائه

کارت اشتغال به

تحصیل و دو قطعه

عکس عضو کتابخانه

ملی ترکیه شوند

ما پروژهٔ دیجیتال‌سازی منابع نادر خود را از سال ۲۰۰۴ آغاز کرده‌ایم و تاکنون بیست‌وهفت‌هزار اثر نادر متعلق به تاریخ، فرهنگ و هنر ترکیه را به شکل دیجیتال تبدیل کرده‌ایم

افراد با عضویت در کتابخانهٔ ملی ترکیه می‌توانند با پرداخت هزینهٔ بسیار اندکی از منابع تمام‌متن کتابخانه به صورت دیجیتال استفاده کنند

ترک امکان استفاده از منابع به زبان‌های دیگر را دارند.

در کنار کتابخانهٔ ملی ترکیه، کتابخانه‌های عمومی نیز که دارای منابع نادرند، منابع کمیاب خود را برای دیجیتال‌سازی به کتابخانهٔ ملی ارسال کرده‌اند. در آیندهٔ نزدیک امکان دست‌یابی به این منابع نیز به صورت یکپارچه از طریق وبگاه کتابخانهٔ ملی ترکیه با هزینه‌ای بسیار اندک فراهم خواهد شد. بنابراین افراد با عضویت در کتابخانهٔ ملی ترکیه می‌توانند با پرداخت هزینهٔ بسیار اندکی از منابع تمام‌متن کتابخانه به صورت دیجیتال استفاده کنند. افرادی نیز که توانایی پرداخت الکترونیکی با استفاده از کارت‌های اعتباری بین‌المللی را ندارند، می‌توانند با پرداخت مبلغی مشخص، کارت الکترونیکی دریافت کرده و از منابع دیجیتال کتابخانه به صورت پیوسته استفاده کنند.

■ **آیا ترکیه برنامهٔ مشخصی برای ذخیره، نگهداری و انتقال آثار ترک به نسل‌های بعدی دارد؟**

□ بله! همانند هر کتابخانهٔ ملی دیگری، ما نیز چنین برنامه‌هایی را در اولویت کارهای خود داریم. گام اول ما دیجیتال‌سازی منابع آنالوگ کمیاب ترکیه بود که همان‌گونه که ذکر شد، بیش از هفتادوپنج‌هزار منبع را به فرمت دیجیتال تبدیل کرده‌ایم. گام بعدی، دیجیتال‌سازی نشریات مطرح ترکیه بود که طی آن بیش از هزار عنوان نشریه را به فرمت دیجیتال تبدیل کرده‌ایم. همچنین فعالیت‌هایی را برای

یا دیجیتال؟)، اولویت دارند؟

□ به‌طور کلی در حال حاضر منابع آنالوگ ارجحیت بالایی برای ما دارند. زیرا مسائل مربوط به حق مؤلف همچنان در کشور ما حل نشده است. بنابراین ما در حال حاضر به گردآوری منابع آنالوگ می‌پردازیم. از این‌رو تمام منابع منتشرشده در ترکیه به صورت آنالوگ دریافت و نگهداری می‌شوند.

■ **آیا برنامه‌ای برای دیجیتال‌سازی منابع در کتابخانهٔ ملی ترکیه وجود دارد؟**

□ بله! ما پروژهٔ دیجیتال‌سازی منابع نادر خود را از سال ۲۰۰۴ آغاز کرده‌ایم و تاکنون بیست‌وهفت‌هزار اثر نادر متعلق به تاریخ، فرهنگ و هنر ترکیه را به شکل دیجیتال تبدیل کرده‌ایم. همچنین هزار نشریهٔ معتبر به زبان عربی را نیز که در کشور ترکیه منتشر شده‌اند به فرمت دیجیتال تبدیل کرده‌ایم. بنابراین، این منابع قابل‌دسترس در فرمت دیجیتال هستند. علاوه بر این، امکان جست‌وجو و بازیابی این منابع را برای همگان از طریق وب فراهم ساخته‌ایم. از این‌رو هر کسی از طریق وب می‌تواند به منابع مذکور به صورت متن کامل دسترسی داشته باشد. ضمن آنکه کتابخانهٔ ملی، امکان ترجمهٔ این آثار را برای پژوهشگران ترک فراهم ساخته است. در چنین شرایطی پژوهشگران

تبدیل فرمت شماره‌های گذشته این نشریات آغاز کرده‌ایم. برای ایجاد و گردآوری کتاب‌های الکترونیک نیز اقداماتی صورت گرفته است. در این زمینه باید بسیار هوشمندانه عمل کنیم، چون تبدیل فرمت منابع دارای حق مؤلف می‌تواند برای ما مشکل‌ساز باشد. علاوه بر این همکاری‌هایی را با سایر کتابخانه‌ها و موزه‌ها در ترکیه برای حفظ میراث مستند ترکیه در پیش گرفته‌ایم. از جمله فعالیت‌های مهم و تأثیرگذار دیگر ما تهیه فهرست مشترک ترکیه است. در این زمینه نیز گام‌های مهمی را برداشته‌ایم. ضمن آنکه همکاری‌هایی را نیز با کتابخانه اروپا آغاز کرده‌ایم و یکی از کتابخانه‌های اتحادیه اروپا هستیم که منابع ما در آنجا فهرست می‌شود.

■ آیا فهرست منابع ترکیه در او.سی. ال. سی^۲ نیز وارد می‌شود؟
□ خیر. سال پیش او.سی. ال. سی پیشنهادی را در این زمینه به ما ارائه داد. همان‌گونه که مستحضرید، شرکت مذکور، شرکتی تجاری است که به دنبال منافع خود است. آنها پیشنهاد پنج‌هزار یورویی را برای این منظور ارائه داده بودند که ما نپذیرفتیم. زیرا آنها علاوه بر دریافت مبلغ مذکور از ما، امکان ذخیره‌سازی منابع ما را برای خود فراهم خواهد ساخت و از فروش این منابع نیز مبالغی را از کاربران دریافت می‌کند.

■ ترکیه چه جایگاهی را در حافظه جهانی دارد؟
□ ترکیه تا کنون سه اثر را در فهرست جهانی به ثبت رسانده است. یکی از این آثار دست‌نوشته‌ای از ابن سیناست. اثر دیگری نیز که در این فهرست ثبت شده، دست‌نوشته‌ای در زمینه نجوم است. ترکیه با توجه به پیشینه تاریخی‌اش دارای منابع بسیار زیادی برای ثبت در حافظه جهانی است، ولی امکان ثبت همه این آثار به صورت یکجا وجود ندارد. ما در نظر داریم به تدریج به ثبت این آثار بپردازیم تا بتوانیم زمینه حفظ، معرفی و استفاده از آنها و نیز انتقال آنها به نسل‌های بعدی را فراهم سازیم.

■ آیا ترکیه دارای کمیته ملی حافظه جهانی است؟ برنامه‌های آتی ترکیه در زمینه ثبت آثار در حافظه جهانی چیست؟
□ بله. ما در چند سال اخیر این کمیته را ایجاد کرده‌ایم. همان‌گونه که ذکر شد، ما در نظر داریم تا آثار دیگری را از ترکیه در فهرست آثار جهانی به ثبت برسانیم. علاوه بر این در نظر داریم تا زمینه ثبت آثار منطقه‌ای را نیز فراهم کنیم. از جمله این آثار می‌توان به ثبت آثاری از ابن سینا و مولانا اشاره کرد. این آثار در کشورهای ایران، سوریه، عراق و ترکیه به صورت پراکنده موجودند و باید اقداماتی را برای ثبت این آثار که وجهه‌ای منطقه‌ای دارند، نیز انجام دهیم.

■ آیا با سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران تعامل و ارتباط دارید؟
□ ارتباط نزدیکی بین کتابخانه ملی ترکیه و سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران وجود دارد. نزدیکی فرهنگی باعث شده تا آثار مشترک بسیاری در این دو کشور وجود داشته باشد. هر دو کشور عضو اگو هستند. در نشست پیشین اگو که در تهران برگزار شد، ما نیز شرکت داشتیم و در نشست بعدی که در آنکارا تشکیل خواهد شد، ایران نیز شرکت خواهد داشت. علاوه بر این، ماه آینده نمایشگاهی از آثار ایرانی

که به زبان ترکی ترجمه شده‌اند، در ترکیه برپا خواهد شد. همان‌گونه که می‌دانید، به سبب هم‌جواری اشتراک فرهنگی بسیاری بین دو کشور وجود دارد که این امر در ارتباط نزدیک بین کتابخانه‌های ملی دو کشور مؤثر است. حضور بیش از یک میلیون مسافر از ایران به ترکیه نشان‌دهنده همین امر است.

■ آیا ایجاد کمیته منطقه‌ای ایران و ترکیه می‌تواند اقدامی مؤثر در حافظه جهانی باشد؟
□ بله، قطعاً. اشتراک فرهنگی، نزدیکی جغرافیایی و هم‌جواری باعث شده تا آثار مشترک زیادی در گذشته به وجود بیایند که ثبت این آثار در حافظه جهانی از عهده تک‌تک این کشورها برنخواهد آمد. بنابراین ایجاد چنین کمیته‌ای مشترک می‌تواند بسیار راهگشا باشد.

■ از وقتی که در اختیار این نشریه قرار دادید، صمیمانه سپاسگزارم.

پی‌نوشت‌ها:

1. Tuncel Acar
2. OCLC